

GÁNH CƠM BÁO HIẾU MẸ CHA

// Dù đi góc biển chân trời/ Mâm com báo hiếu nhớ mời mẹ cha” - câu ca ấy đã ăn sâu vào ký ức của những người con dân tộc Nguồn từ thuở thiếu thời. Về Minh Hóa, Quảng Bình những ngày sau vụ thu hoạch ngô trên nương, lúa trên rẫy, đặt chân vào bản của đồng bào Nguồn, ta sẽ bất gặp không khí nhộn nhịp chuẩn bị gạo ngon, quang gánh mới để mang mâm com truyền thống đến nhà ông bà, cha mẹ dâng lên tỏ lòng hiếu thảo...

“Cuộc sống của người Nguồn trên đất này vất vả từ bao đời. Nhưng cũng chính từ những gian truân ấy mà tổ tiên chúng tôi đã hình thành nên một phong tục hiếu nghĩa tốt đẹp có sức sống vượt

thời gian đó là mỗi năm một lần sau vụ thu hoạch mùa màng dù được mùa hay không thì con cháu vẫn thành tâm tự tay làm mâm com ngon quây đến dâng lên mời cha mẹ thưởng thức. Tôi có 6 người con nên năm nào cũng lần lượt được dâng 6 mâm com, vui, hạnh phúc và hài lòng lắm...” - cụ ông Cao Văn Phái ở xã Xuân Hóa (huyện Minh Hóa) chia sẻ. Quây com báo hiếu là tục riêng của cộng đồng người Nguồn nhưng nó xuất hiện từ bao giờ thì chẳng ai nhớ nổi. Những bậc cao niên thì giải thích rằng, từ xa xưa lắm, những đứa con của bản làng phải rời xứ đi tứ phương để kiếm sống nên chẳng thể cận kề chăm sóc cha mẹ. Chỉ đến khi năm

cùng tháng tận, mùa màng đã mãn mới về nhà đoàn tụ và đó là dịp thuận lợi nhất để dâng lên cha mẹ những món ăn ngon tỏ lòng hiếu thảo, mong cha mẹ luôn mạnh khỏe, trường thọ. Thời gian qua đi, dần dần không chỉ có con cháu ở xa, mà cả những người con sống ở gần cha mẹ cũng thực hiện việc quây com báo hiếu dịp cuối năm để ngày nay nó trở thành một phong tục truyền thống tốt đẹp.

Còn có một tích khác về xuất xứ của phong tục quây com báo hiếu này mà đồng bào Nguồn ở thung lũng Hóa Sơn vẫn truyền lại rằng: Ngày xưa dân cư ở rừng núi Minh Hóa rất nghèo. Có người con trai lên rừng đặt bẫy, bắt được một

con lợn lòi to. Anh đem lợn về làng và chọn những miếng thịt ngon nhất dâng mẹ già, ăn với cơm lúa rẫy mới. Năm sau, vào dịp gần Tết Nguyên đán, nhớ lại bữa cơm ngon ấy, người mẹ già (đã bị bệnh nặng) buột miệng thở dài: “Giá mà được ăn một bữa ngon như dạo năm trước thì có nhắm mắt cũng thỏa lòng!”. Vợ anh nghe được bèn đem kể lại với chồng. Thương mẹ, hai vợ chồng lấy thóc giống đem giã lấy gạo nấu cơm. Người chồng đi bắt cá ngoài suối, nhà chỉ có một con gà đang đẻ trứng, người vợ bắt làm thịt luôn. Lạ thay, sau bữa ăn mẹ anh dần khỏi bệnh. Năm đó, cây lúa nào trên rẫy cũng tốt tươi. Dân làng biết chuyện đều nói là nhờ con cái hiếu thảo

nên trời đất phù hộ cho dân bản được mùa. Từ đó vào dịp tết đến là các gia đình trong vùng theo anh trai làng làm cơm, chọn thức ăn ngon dâng cha mẹ...

Đồng bào Nguồn cũng có quan niệm rằng, cha mẹ mỗi năm mỗi tuổi, ngày càng già yếu, khi cha mẹ còn sống thì phải cho ăn uống tuom tất, ăn thật ngon, chứ đến khi về với tổ tiên rồi thì có muốn báo hiếu cũng chẳng được nữa. Vậy nên gia đình nào cũng chuẩn bị gánh cơm báo hiếu cho dù năm đó được mùa hay mất mùa, làm ăn may hay rủi. Mâm cơm hiếu chẳng cần quá cao sang nhưng phải đủ các sản vật của nhà nông như cơm nếp, cơm tẻ, bánh lá, thịt gà, cá ao, rau rừng... và quan

trọng nhất là phải do tự tay các con chế biến, nấu nướng, bày biện, càng nhiều thức tự tay làm lấy càng thể hiện sự thành kính đối với cha mẹ. Người con nào đã có gia đình riêng thì sắp mâm cơm báo hiếu cha mẹ chồng rồi đến cha mẹ vợ, mỗi năm chỉ có một lần nên ai cũng thành tâm, cung kính, chẳng so đo, tính toán. Muốn “quả cơm báo hiếu” phải thông báo trước một ngày cho cha mẹ biết để không nấu cơm và tránh trùng với người con khác. Mâm cơm hiếu làm xong được xếp cẩn thận vào hai chiếc thúng mới lấy lá chuối rừng đập lên trên, đặt vào đôi quang mây, dùng đòn tre gánh lên vai, vợ quảy đằng trước, chồng cầm chai rượu hay vài lon bia bước theo sau cùng đến nhà cha mẹ. Đến nơi, chọn chính giữa nhà, trải chiếc chiếu hoa, trước mặt cha mẹ, các con chung tay bày mâm tuom tất, rồi người chồng khoanh tay kính cẩn mời, đại ý rằng: “Thời gian cứ thế trôi đi, mẹ cha mỗi ngày một già yếu, phận làm con đau lòng cũng chẳng thể thắng được quy luật tự nhiên, mâm cơm này là thể hiện tấm lòng biết ơn trân thành của chúng con kính dâng lên cha mẹ. Mong cha mẹ sức khỏe, hạnh phúc để sống lâu trăm tuổi cùng các con, các cháu...”.

Thường khi cha mẹ ngồi vào mâm, các con cũng ngồi cùng để rót rượu, gắp thức ăn và hầu chuyện các bậc sinh thành. Trước khi thưởng thức mâm cơm ngon của con cháu, bao giờ người cha cũng không quên khấn mời những người trong gia đình, họ tộc đã khuất về cùng dự. Ngay tại mâm cơm ấy cũng là dịp để các con nói với ông bà, cha mẹ những lời xin lượng thứ nếu trong năm qua lỡ có điều gì không phải. Là mẹ cha, mấy ai chấp nhất các con thế nên không khí bữa cơm bao giờ cũng thật tươi vui, đầm ấm...

VĨNH MINH

